

AY	TARİH	SÜRE	KONULAR	KAZANIMLAR	YÖNTEM VE TEKNİKLER	ÖĞRETİM MATERYALLERİ	DEĞERLENDİRME
EYLÜL	ÜNİTE: 9.1. TARİH VE ZAMAN						
	11-15 Eylül 2023	2	1.1. İnsanlığın Hafızası Tarih	İlk derste, dersin amaçları hakkında bilgi verilecek, ders kitabının tanıtımı yapılacak, bilgi kaynakları tanıtılarak bunları verimli kullanmanın yolları anlatılacaktır. 9.1.1. Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.	Anlatım (Sunum), Örnekleme, Soru-Cevap, Problem Çözme, Uygulama, Beyin Fırtınası, Küçük Grup Tartışmaları	MEB Ders Kitabı, MEB Etkinlik Kitabı, MEB Kazanım Kavrama Testleri, Etkileşimli Tahta, EBA, Z-Kitaplar, Kavram Haritaları	
	18-22 Eylül 2023	2	1.2. Neden Tarih?	9.1.2. Tarih öğrenmenin amaç ve yararlarını kavrar.			
	25-29 Eylül 2023	2	1.3. Zamanın Taksimi	9.1.3. Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik farklı yaklaşımları analiz eder.			
ÜNİTE: 9.2. İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ							
EKİM	02-06 Ekim 2023	2	2.1. İnsanlığın İlk İzleri	9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.	Anlatım (Sunum), Örnekleme, Soru-Cevap, Problem Çözme, Uygulama, Beyin Fırtınası, Küçük Grup Tartışmaları	MEB Ders Kitabı, MEB Etkinlik Kitabı, MEB Kazanım Kavrama Testleri, Etkileşimli Tahta, EBA, Z-Kitaplar, Kavram Haritaları	
	09-13 Ekim 2023	2	2.1. İnsanlığın İlk İzleri	9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.			
	16-20 Ekim 2023	2	2.2. Yazının Gelişimi	9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi fark eder.			
	23-27 Ekim 2023	2	2.3. İlk Çağ'da Başlıca Medeniyet Havzaları	9.2.3. İlk Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzalarını tanıır.			29 Ekim Cumhuriyet Bayramı
	30 Ekim-03 Kasım 2023	2	2.3. İlk Çağ'da Başlıca Medeniyet Havzaları	9.2.3. İlk Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzalarını tanıır.			
KASIM	06-10 Kasım 2023	2	2.4. İnsan ve Göç	9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.	Anlatım (Sunum), Örnekleme, Soru-Cevap, Problem Çözme, Uygulama, Beyin Fırtınası, Küçük Grup Tartışmaları	MEB Ders Kitabı, MEB Etkinlik Kitabı, MEB Kazanım Kavrama Testleri, Etkileşimli Tahta, EBA, Z-Kitaplar, Kavram Haritaları	10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ve Atatürk Haftası

AY	TARİH	SÜRE	KONULAR	KAZANIMLAR	YÖNTEM VE TEKNİKLER	ÖĞRETİM MATERYALLERİ	DEĞERLENDİRME
	13-17 Kasım 2023	-	I. Dönem Ara Tatil	-			-
	20-24 Kasım 2023	2	2.5. Kabileden Devlete	9.2.5. İlk Çağ'da siyasi gücün kaynaklarını siyasi organizasyon türleriyle ilişkilendirir.			24 Kasım Öğretmenler Günü
ARALIK	27 Kasım-01 Aralık 2023	2	2.6. Kanunlar Doğuyor	9.2.6. İlk Çağ'da hukuk sistemlerinin oluşturulmasında etkili olan dinî ve beşerî kaynakları kavrar.			
	ÜNİTE: 9.3. ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA						
	04-08 Aralık 2023	2	3.1. Orta Çağ'da Siyasi Yapılar	9.3.1. Orta Çağ'da yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kurulan siyasi ve sosyal yapıları tanıır.	Anlatım (Sunum), Örnekleme, Soru-Cevap, Problem Çözme, Uygulama, Beyin Fırtınası, Küçük Grup Tartışmaları	MEB Ders Kitabı, MEB Etkinlik Kitabı, MEB Kazanım Kavrama Testleri, Etkileşimli Tahta, EBA, Z-Kitaplar, Kavram Haritaları	
	11-15 Aralık 2023	2	3.1. Orta Çağ'da Siyasi Yapılar	9.3.1. Orta Çağ'da yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kurulan siyasi ve sosyal yapıları tanıır.			
	18-22 Aralık 2023	2	3.2. Tarımdan Ticarete Ekonomi	9.3.2. Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını kavrar.			
	25-29 Aralık 2023	2	3.2. Tarımdan Ticarete Ekonomi	9.3.2. Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını kavrar.			
OCAK	02-05 Ocak 2024	2	3.3. Orta Çağ'da Ordu	9.3.3. Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimleri ile toplumların yaşam tarzları (konar-göçer ve yerleşik) arasındaki bağlantıları analiz eder.	Anlatım (Sunum), Örnekleme, Soru-Cevap, Problem Çözme, Uygulama, Beyin Fırtınası, Küçük Grup Tartışmaları	MEB Ders Kitabı, MEB Etkinlik Kitabı, MEB Kazanım Kavrama Testleri, Etkileşimli Tahta, EBA, Z-Kitaplar, Kavram Haritaları	
	08-12 Ocak 2024	2	3.3. Orta Çağ'da Ordu	9.3.3. Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimleri ile toplumların yaşam tarzları (konar-göçer ve yerleşik) arasındaki bağlantıları analiz eder.			
	15-19 Ocak 2024	2	3.4. Kanunlar Gelişiyor	9.3.4. İlk Çağ'ın sonlarından itibaren gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerin günümüzün evrensel hukuk ilkelerine temel teşkil ettiğini kavrar.			
	22 Ocak-02 Şubat 2024	-	Yarı Yıl Tatili	-	-	-	-
ÜNİTE: 9.4. İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRK DÜNYASI					Anlatım (Sunum), Örnekleme, Soru-	MEB Ders Kitabı, MEB Etkinlik Kitabı,	

AY	TARİH	SÜRE	KONULAR	KAZANIMLAR	YÖNTEM VE TEKNİKLER	ÖĞRETİM MATERYALLERİ	DEĞERLENDİRME
ŞUBAT	05-09 Şubat 2024	2	4.1. Avrasya'da İlk Türk İzleri	9.4.1. Türklerin Asya'da tarih sahnesine çıktıkları ve yaşadıkları alanlar ile başlıca kültür çevrelerini tanıır.	Cevap, Problem Çözme, Uygulama, Beyin Fırtınası, Küçük Grup Tartışmaları	MEB Kazanım Kavrama Testleri, Etkileşimli Tahta, EBA, Z-Kitaplar, Kavram Haritaları	
	12-16 Şubat 2024	2	4.2. Boylardan Devlete	9.4.2. İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk siyasi teşekküllerinin güç ve yönetim yapısını kavrar.			
	19-23 Şubat 2024	2	4.2. Boylardan Devlete	9.4.2. İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk siyasi teşekküllerinin güç ve yönetim yapısını kavrar.			
MART	26 Şubat-01 Mart 2024	2	4.3. Türklerde Coğrafya ile Oluşan Yaşam Tarzı	9.4.3. İslamiyet öncesi dönemde Türklerin yaşadığı coğrafyalar ile hayat tarzları arasındaki ilişkiyi analiz eder.	Anlatım (Sunum), Örnekleme, Soru-Cevap, Problem Çözme, Uygulama, Küçük Grup Tartışmaları	MEB Ders Kitabı, MEB Etkinlik Kitabı, MEB Kazanım Kavrama Testleri, Etkileşimli Tahta, EBA, Z-Kitaplar, Kavram Haritaları	
	04-08 Mart 2024	2	4.4. Kavimler Göçü	9.4.4. Kavimler Göçü'nün sebep ve sonuçlarını siyasi ve sosyal açılarından analiz eder.			
	11-15 Mart 2024	2	4.5. İlk Türk Devletleri ve Komşuları	9.4.5. Asya merkezli Türk Devletlerinin çevrelerindeki devletlerle ilişkilerinin çok boyutlu yapısını analiz eder.			12 Mart İstiklâl Marşı'nın Kabulü
	ÜNİTE: 9.5. İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU						
	18-22 Mart 2024	2	5.1. İslamiyet'in Doğduğu Dönemde Dünya	9.5.1. İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası, Asya, Avrupa ve Afrika'nın genel durumunu açıklar.			18 Mart Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma Günü
	25-29 Mart 2024	2	5.2. İslamiyet Yayılıyor	9.5.2. Hz. Muhammed ve Dört Halife Dönemi'nde Müslümanların Arap Yarımadası ve çevresinde siyasi hâkimiyet kurmaya yönelik faaliyetlerini kavrar.			
NİSAN	01-05 Nisan 2024	2	5.3. Emeviler	9.5.3. Emeviler ile birlikte İslam Devleti'nin yapısında meydana gelen değişimi analiz eder.	Anlatım (Sunum), Örnekleme, Soru-Cevap, Problem Çözme, Uygulama, Beyin Fırtınası, Küçük Grup Tartışmaları	MEB Ders Kitabı, MEB Etkinlik Kitabı, MEB Kazanım Kavrama Testleri, Etkileşimli Tahta, EBA, Z-Kitaplar, Kavram Haritaları	
	08-12 Nisan 2024	-	II. Dönem Ara Tatil	-			
	15-19 Nisan 2024	2	5.4. Abbasi Devleti ve Türkler	9.5.4. Türklerin Abbasi Devleti'ndeki askerî ve siyasi gelişmelerde oynadıkları rolleri kavrar.			
	22-26 Nisan 2024	2	5.5. Bilim Medeniyeti	9.5.5. Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmi faaliyetleri değerlendirir.			23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

AY	TARİH	SÜRE	KONULAR	KAZANIMLAR	YÖNTEM VE TEKNİKLER	ÖĞRETİM MATERYALLERİ	DEĞERLENDİRME
MAYIS	29 Nisan-03 Mayıs 2024	2	5.5. Bilim Medeniyeti	9.5.5. Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmi faaliyetleri değerlendirir.	Anlatım (Sunum), Örnekleme, Soru-Cevap, Problem Çözme, Uygulama, Beyin Fırtınası, Küçük Grup Tartışmaları	MEB Ders Kitabı, MEB Etkinlik Kitabı, MEB Kazanım Kavrama Testleri, Etkileşimli Tahta, EBA, Z-Kitaplar, Kavram Haritaları	1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü
	ÜNİTE: 9.6. TÜRKLERİN İSLAMİYET’İ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ						
	06-10 Mayıs 2024	2	6.1. Türk-İslam Tarihindeki Siyasi Gelişmeler	9.6.1. Türklerin İslamiyet’i kabul etmeye başlamaları ile Türkiye Selçuklu Devleti’nin kuruluşu arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir.			
	13-17 Mayıs 2024	2	6.2. Türklerin İslamiyet’i Kabulü	9.6.2. Türklerin İslamiyet’i kabul etme sürecine etki eden faktörleri açıklar.			
	20-24 Mayıs 2024	2	6.3. İslamiyet’in Türk Devlet ve Toplum Yapısına Etkisi	9.6.3. Karahanlı ve Gazneli örneklerinden hareketle İslamiyet’in kabulünün Türk devlet yapısında ve toplumsal hayatta meydana getirdiği değişimleri analiz eder.			
	27-31 Mayıs 2024	2	6.4. Oğuzların İslamiyet’i Kabulü	9.6.4. Büyük Selçuklu Devleti Dönemi’ndeki başlıca siyasi gelişmeleri Türk tarihi içerisindeki önemi bağlamında açıklar.			
HAZİRAN	03-07 Haziran 2024	2	6.5. B. Selçuklu Devleti’nde Yönetim ve Toplum Yapısı	9.6.5. Büyük Selçuklu Devleti’nin yönetim ve toplum yapısını kavrar.	Anlatım (Sunum), Örnekleme, Soru-Cevap, Problem Çözme, Uygulama, Beyin Fırtınası, Küçük Grup Tartışmaları	MEB Ders Kitabı, MEB Etkinlik Kitabı, MEB Kazanım Kavrama Testleri, Etkileşimli Tahta, EBA, Z-Kitaplar, Kavram Haritaları	
	10-14 Haziran 2024	2	6.5. B. Selçuklu Devleti’nde Yönetim ve Toplum Yapısı	9.6.5. Büyük Selçuklu Devleti’nin yönetim ve toplum yapısını kavrar. Son derste, yıl içinde işlenen konular hakkında genel bir değerlendirme yapılacaktır.			

Bu plan, 2551 ve değişiklikleri içeren 2575 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim ve Öğretim Çalışmalarının Plânlı Yürütülmesine İlişkin Yönergeye uygun olarak Şems-i Tebrizi Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi Tarih Zümresi tarafından hazırlanmıştır.

Bu planın hazırlanmasında 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu; Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 19.01.2018 tarih ve 36 sayılı kararı ile kabul edilen Ortaöğretim Tarih Dersi (9, 10 ve 11. Sınıflar) Öğretim Programı; 2488 ve 2104 sayılı Tebliğler Dergileri incelenerek belirlenen Atatürkçülük konuları esas alınmıştır.

Bu planın “Süre” kısmında gösterilen ders saatleri, çeşitli tatiller ve bunların öğretmen haftalık ders programına farklı biçimde yansımaları nedeniyle değişebilir. Ders saatlerinin artması durumunda, işlenen konuyu pekiştirici bir takım çalışmalar yaparak, azalması durumunda da konunun işlenişini hızlandırarak gerekli önlemler tarafımızdan alınacaktır.

Yazılı Sınav tarihleri, sınav takvimi Eğitim Kurumu Alan Zümre Başkanları Kurulu kararıyla belirlendiği ve ortak sınav saati/kelebek sistemi uygulandığı için bu planda gösterilmemiştir.

TARİH ZÜMRESİ

UYGUNDUR

08.09.2023

Figen BAYRAM

Nejla POSTALCIOĞLU

Selman KORKMAZ

Zeynep POLAT

Ahmet Ali ÇİFCİ
Okul Müdürü

KAZANIMLARIN UYGULANMASINA DAİR AÇIKLAMALAR

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 19.01.2018 tarih ve 36 sayılı kararı ile kabul edilen Ortaöğretim Tarih Dersi (9, 10 ve 11. Sınıflar) Öğretim Programı

9.1. Tarih ve Zaman

9.1.1. Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.

- Tarihin konusunun zaman içindeki insan faaliyetleri ve bu faaliyetler sonucunda ortaya çıkan eserler ve değişimler olduğu belirtilir.
- Tarih biliminin diğer beşerî ve sosyal bilimlerle fen bilimlerinden farklılıklarına değinilir.

9.1.2. Tarih öğrenmenin amaç ve yararlarını kavrar.

- Ortak hafızanın kimlik oluşturma ve toplumsallaşmadaki rolü üzerinde durulur.
- Mensubu olduğumuz toplum ve ülke ile içinde yaşadığımız dünyayı anlamak için geçmişin bilmemiz gerektiği üzerinde durulur.
- Günümüzde olup bitenleri anlayabilmek ve gelecek hakkında gerçekçi ve akılcı planlamalar yapabilmek için geçmişte meydana gelenlerin farkındalığına dayanan bir tarih bilincine sahip olmak gerektiği vurgulanır.
- Tarihi olayların, bugünün bakış açısı ve değer yargılarıyla ele alınmasının tarihi gerçeklerin yorumlanmasına etkileri örnek olay ve metinler üzerinden ele alınır.

9.1.3. Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik farklı yaklaşımları analiz eder.

- Farklı toplum ve kültürlerin geçmişin dönemlendirilmesinde kendi tarihlerindeki önemli olayları dikkate aldıklarına değinilir.
- Zaman içerisinde kullanılan farklı takvim sistemlerine (güneş yılı ve ay yılı esaslı takvimler) ve Türklerin kullandığı takvimlere (On İki Hayvanlı Türk Takvimi, miladi takvim, hicri takvim, Celâli Takvimi, Rûmî Takvim) değinilir.
- Miladi takvim ile hicri takvim arasındaki temel farklar vurgulanır.
- Yüzyıl hesaplamalarının nasıl yapıldığı açıklanır.

9.2. İnsanlığın İlk Dönemleri

9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.

- Göbeklitepe, Çatalhöyük ve Çayönü gibi yerleşik hayata ve medeniyete dair bilinen eski yerleşim yerlerinden günümüze kalan maddi kültür buluntuları incelenerek yazının icadına kadar ki zamanlarda insanoğlunun hayat tarzı, tabiat ile ilişkisi ve hayatta kalma mücadelesi (yeme-içme, giyinme ve barınma) ele alınır.
- Yazının icadından önceki dönemde hâkim olan sözlü kültür örneklerine (mitler, kuruluş efsaneleri) kısaca değinilir.
- Yazının icadından önceki zamana dair dönemlendirmeye kısaca değinilir.

9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi fark eder.

- Yazının kullanılmasının yönetim işleri ile vergi ve muhasebe kayıtları üzerindeki etkilerine değinilir.
- Kadim tıp, astronomi ve coğrafya bilimlerinin amaç, konu ve yöntem açılarından modern zamanlardaki bilimlerden ne tür farklılıklara sahip olduğuna değinilir.

9.2.3. İlk Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzalarını tanıtır.

- İlk Çağ medeniyetleriyle ilgili başlıca olay ve olgular tarih şeridi üzerinde gösterilir. Başlıca gelişmeler olarak Sümerler'in yazıyı bulması (MÖ 3200), Urkagina Yasaları'nın çıkarılması (MÖ 2375), Anadolu'da yazının kullanılmaya başlanması (MÖ 1900), Hammurabi Kanunları (MÖ 1700), Kadeş Savaşı (MÖ 1296), Kadeş Antlaşması (MÖ 1280), Truva Savaşları (MÖ 1260-1250), Ege Göçleri (MÖ 1230), İlk Olimpiyatlar (MÖ 776), Roma'nın kurulması (MÖ 753), Lidyalıların parayı kullanmaya başlamaları (MÖ 680), Pers İmparatorluğu'nun kurulması (MÖ 550), İskender İmparatorluğu'nun kurulması (MÖ 359), Pers İmparatorluğu'nun yıkılması (MÖ 330), İskender İmparatorluğu'nun yıkılması (MÖ 323), Hz. İsa'nın doğumu (0), Milano Fermanı (313), Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın resmi din haline gelmesi (330), İznik Konsülü (325), Kavimler Göçü (375), Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması (395) ve Batı Roma'nın yıkılışı (476) verilir.
- Burada verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olgulara ilişkin bir konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.
- İlk Çağ'ın önemli medeniyet havzaları (Çin, Hint, İran, Anadolu, Mezopotamya, Mısır, Doğu Akdeniz, Ege Yunan), bu havzalardaki medeniyet teşekkülleri ve bunların insanlığa en önemli katkıları harita/haritalar üzerinde gösterilir.

9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.

- Konar-göçer ve yerleşik hayat tarzlarının İlk Çağ'dan itibaren birbirlerini tamamlayan ve coğrafi şartlara bağlı olarak tercih edilen hayat tarzları olduğu vurgulanır.
- İlk Çağ'da insan topluluklarının kitlesel göçlerinin sebepleri (geçim imkânını kaybetme, iklim değişikliği, politik değişiklikler, inanç nedeniyle baskı altına alınma), belli başlı tarihi örneklerle (Ege Göçleri, Filistin'den Yahudi sürgünleri, ilk Hristiyanların Roma baskısından kaçmaları) ele alınır.
- İlk Çağ'daki başlıca tüccar kavimler (Asurlular, Fenikeliler, Lidyalılar ve Soğdlar) ve faaliyet bölgeleri harita üzerinde tanıtılır. Bu toplulukların siyasi tarihlerine ayrıntılı şekilde girilmez.

9.2.5. İlk Çağ'da siyasi gücün kaynaklarını siyasi organizasyon türleriyle ilişkilendirir.

- Siyasi gücün meşruiyet kaynakları ve siyasi gücün maddi kaynakları (coğrafi yapı, hayat ve geçim tarzı, soy dayanışması, silahlı güç) üzerinde durulur.
- İlk Çağ'da Asya ve Avrupa'da varlığını sürdüren siyasi organizasyon türleri olarak tiranlık, aristokrasi, monarşi, demokrasi, cumhuriyet ve imparatorluğa değinilir.

9.2.6. İlk Çağ'da hukuk sistemlerinin oluşturulmasında etkili olan dini ve beşerî kaynakları kavrar.

- Sözlü ve yazılı hukuk kaynaklarına (akıl, gelenek ve kutsal kitaplar) ilişkin tarihi örnekler (Urkagina ve Hammurabi Kanunları, Hitit Hukuku ve Tevrat) ele alınır.

9.3. Orta Çağ'da Dünya

9.3.1. Orta Çağ'da yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kurulan siyasi ve sosyal yapıları tanıtır.

- Orta Çağ'daki başlıca siyasi gelişmeler tarih şeridi üzerinde gösterilir. Başlıca siyasi gelişmeler olarak Sasani Devleti'nin yıkılması (651), Vizigot Krallığının sona ermesi (711), İslamiyet'in Hindistan'da yayılmaya başlaması (1000), Katolik-Ortodoks bölünmesi (1054), Moğol İmparatorluğu'nun kurulması (1196), Magna Carta (1215), Moğol İmparatorluğu'nun parçalanması (1227), İngiltere'de parlamenter sisteme geçilmesi (1295), Yüzyıl Savaşları (1337-1453) ve Avrupa'da Veba Salgını (1347-1351) verilir.
- Burada verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olgulara ilişkin bir konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.
- Orta Çağ'ın çeşitli dönemlerinde ortaya çıkmış/kurulmuş olan belli başlı siyasi yapılar haritalar üzerinde gösterilir.
- Orta Çağ'daki siyasi yapılar; aralarındaki farklılıklar vurgulanarak gücün meşruiyet kaynağı, gücün maddi kaynakları (coğrafi yapı, hayat ve geçim tarzı, soy dayanışması ve silahlı güç), güç paylaşımı ve yönetim organizasyonu temaları çerçevesinde ele alınır.

9.3.2. Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını kavrar.

- Tarıma dayalı ekonomilerde artı ürünün bölüşümü ile toprak mülkiyeti ve vergilendirmenin siyasi ve sosyal organizasyonların (monarşi, feodalite, tabakalı toplum, kast sistemi) oluşmasındaki işlevleri ele alınır.
- Orta Çağ'da Asya ve Avrupa arasındaki ticarete konu olan mallara, nakliye araçlarına, ticaret mekânlarına (arasta, bedesten, han, kapan, ribat, kervansaray, pazar, liman, panayır) ve madeni paralara değinilir.
- Kral Yolu, İpek Yolu, Kürk Yolu ve Baharat Yolu'nun dünya ticaretindeki rollerine ve bu yollara hâkim olma mücadelelerinin gerekçelerine vurgu yapılır. Söz konusu ticaret güzergâhları harita/haritalar üzerinde gösterilir.

9.3.3. Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimleri ile toplumların yaşam tarzları (konar-göçer ve yerleşik) arasındaki bağlantıları analiz eder.

- Asya ve Avrupa'da var olan askerî organizasyon türlerine değinilirken bağımsız ya da ücretli savaşı toplulukların düzenli ve disiplinli ordulara dönüşmesine de değinilir.
- Yerleşik ve konar-göçer toplulukların sosyoekonomik yapıları kazanım bağlamında kısaca ele alınır.

9.3.4. İlk Çağ'ın sonlarından itibaren gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerin günümüzün evrensel hukuk ilkelerine temel teşkil ettiğini kavrar.

- Bu dönemin başlıca kanun metinleri (Roma Hukuku, Justinianus Kanunları, Cengiz Yasası) kısaca ele alınır.
- Seçme örnek ve uygulamalardan hareketle (hukuki metinler, aile ve iş akıterleri, ceza infaz yöntemleri) insan topluluklarının kültür ve gelişmişlik düzeyleri ile sosyal yapılarının hukuk kurallarını ve bu kuralların uygulanmasını farklılaştırdığı vurgulanır.

9.4. İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası

9.4.1. Türklerin Asya'da tarih sahnesine çıktıkları ve yaşadıkları alanlar ile başlıca kültür çevrelerini tanıtır.

- Türk adının anlamı açıklanarak ilk Türk devletlerinin hâkim oldukları alanlar harita üzerinde gösterilir.
- İlk Türk devletleriyle ilgili başlıca siyasi gelişmeler tarih şeridi üzerinde gösterilir. Başlıca siyasi gelişmeler olarak Asya Hun Devleti'nin kurulması (MÖ 220), Asya Hun Devleti'nin yıkılması (216), Avrupa Hun Devleti'nin kurulması (370), Kavimler Göçü (375), Avrupa Hun Devleti'nin yıkılması (496), I. Kök Türk Devleti'nin kurulması (552), I. Kök Türk Devleti'nin yıkılması (630), II. Kök Türk Devleti'nin kurulması (682), II. Kök Türk Devleti'nin yıkılması (742), Uygur Devleti'nin kurulması (744) ve Uygur Devleti'nin yıkılması (840) verilir.
- Burada verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olgulara ilişkin bir konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.

9.4.2. İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk siyasi teşekküllerinin güç ve yönetim yapısını kavrar.

- Asya Hun, Kök Türk ve Uygur Devletleri, gücün meşruiyet kaynağı (Gök Tengri ve Kut inançları); gücün maddi kaynakları (coğrafi yapı, konargöçer hayat tarzı, soy dayanışması ve silahlı güç); güç paylaşımı ve yönetim organizasyonu (kurultay, ikili teşkilat yapısı ve ulus ilkesi) temalarını çerçevesinde ele alınır.
- "Töre'nin Türk toplum yapısı ve hukuk sistemindeki yeri ve önemi vurgulanır.
- Kazanım kapsamındaki konular işlenirken Orhun Kitabelerinden örnekler verilir.

9.4.3. İslamiyet öncesi dönemde Türklerin yaşadığı coğrafyalar ile hayat tarzları arasındaki ilişkiyi analiz eder.

- Tarıma uygun olmayan bozkır coğrafyasının Türk topluluklarını konar-göçer hayat tarzına yönelttiği vurgulanır.
- Türk topluluklarının çeşitli dönemlerde Asya içlerine ve Asya dışına yaptıkları kitlesel göçlerin onların hayat tarzlarına etkisi açıklanır.
- Askerî kültürün Türk hayat tarzındaki yeri ve öneminden hareketle Türk topluluklarının geliştirdiği ve dünya askerî tarihine mal olmuş teşkilat, teçhizat ve taktikler (süvarilik, onlu teşkilat, ok ve yay, üzenge, Turan taktiği) vurgulanır.

9.4.4. Kavimler Göçü'nün sebep ve sonuçlarını siyasi ve sosyal açılarından analiz eder.

- Kavimler Göçü ile Asya ve Avrupa'daki siyasi yapılarda meydana gelen değişim harita üzerinde gösterilir.
- Avrupa Hun Devleti'nin kuruluşuna ve bu devletin Avrupa'ya etkilerine değinilir.
- Türk topluluklarına kısaca değinilir.

9.4.5. Asya merkezli Türk Devletlerinin çevrelerindeki devletlerle ilişkilerinin çok boyutlu yapısını analiz eder.

- Hun, Kök Türk, Uygur ve Hazar Devletlerinin Çin, Sasani ve Bizans Devletleri ile ilişkilerinden hareketle konar-göçer ve yerleşik topluluklar arasındaki ilişkilerin çatışma ve uzlaşma eksenli olarak askerî ve ekonomik boyutlarda gerçekleştiği vurgulanır.
- Hun, Kök Türk, Uygur ve Hazar siyasi teşekküllerinin hâkimiyetleri altındaki topraklarda ticareti canlandırmaya yönelik politikaları ile bu politikaların gerekçeleri üzerinde durulur.

9.5. İslam Medeniyetinin Doğuşu

9.5.1. İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası, Asya, Avrupa ve Afrika'nın genel durumunu açıklar.

- İslamiyet'in ortaya çıktığı ve yayıldığı dönemlerdeki başlıca siyasi ve sosyal gelişmeler tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterilir. Başlıca siyasi gelişmeler olarak Hz. Muhammed'e peygamberliğin gelişi (610), Müslümanların Habeşistan'a hicret etmesi (615), Müslümanların Medine'ye hicret etmesi (622), Medine Sözleşmesi (622), Bedir Savaşı (624), Uhud Savaşı (625), Hendek Savaşı (627), Hudeybiye Barışı (628), Hayber'in Fethi (629), Mute Seferi (629), Mekke'nin Fethi (630), Huneyn Seferi (630), Taif Seferi (630), Tebuk Seferi (631), Veda Haccı ve Hz. Muhammed'in vefatı (632) verilir.
- Burada verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olgulara ilişkin bir konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.
- Hz. Muhammed'in peygamberliğinin öncesinde Mekke'deki ve Arap Yarımadası'nın geri kalan kısmındaki siyasi durum ve toplumsal düzen ana hatlarıyla ele alınır.
- "Cahiliye Dönemi" kavramı toplum düzeni açısından açıklanır.

9.5.2. Hz. Muhammed ve Dört Halife Dönemi'nde Müslümanların Arap Yarımadası ve çevresinde siyasi hâkimiyet kurmaya yönelik faaliyetlerini kavrar.

- Hz. Muhammed Dönemi'nde Müslümanların kendilerini korumak ve İslam'ı yaymak üzere gerçekleştirdikleri muharebelere değinilir. Muharebelerin sadece önen ve amaçları ayrıntılara girilmez.
- Medine Sözleşmesi'nin öngördüğü toplum düzeni ve ilk kurumsal yapılanmaları (eğitim, idare, güvenlik ve yargı) ele alınır.
- Dört Halife Dönemi'nde İslam toplumunun idaresi, sınırların genişlemesi ve ihtidalar üzerinde durulur.
- Dört Halife Dönemi'nde İslam toplumunda yaşanan siyasi mücadeleler ile sosyal karışıklıkların sebep ve sonuçlarına ana hatlarıyla değinilir.

9.5.3. Emeviler ile birlikte İslam Devleti'nin yapısında meydana gelen değişimi analiz eder.

- Emeviler Dönemi'nde hilafetin saltanata dönüştüğü ve Arap olmayan unsurların (mevali) zaman zaman devlet idaresi ve sosyal yaşamda bazı haklardan mahrum bırakıldıkları vurgulanır.
- Emeviler Dönemi'nde inanç ve siyaset ilişkisi ile keskinleşmeye başlayan mezhebi yönelimler ele alınır.
- Emeviler Dönemi'nde İslamiyet'in Kuzey Afrika ve Avrupa'daki yayılışına ve İslam kültürünün Avrupa'ya etkilerine değinilir. Endülüs'teki düşünce ve kültür dünyası; önemli şahsiyetler ve tercüme faaliyetleri ekseninde özellikle vurgulanır.

9.5.4. Türklerin Abbasi Devleti'ndeki askerî ve siyasi gelişmelerde oynadıkları rolleri kavrar.

- Abbasiler Dönemi'ndeki başlıca siyasi ve sosyal gelişmelere kısaca değinilir.

- Halife Me'mun ve Mu'tasım Dönemlerinde Türk asker ve devlet görevlilerinin Abbasi devlet yönetiminde artan etkisi ve bu durumun sonuçları açıklanır.
- İslam hâkimiyetinin Afrika'daki genişlemesinden hareketle Tolunoğulları (868-905), İhşidîler (935-969), Eyyubiler (1174-1250) ve Memlûk Devleti (1250-1517) öne çıkan özellikleriyle kısaca ele alınır.

9.5.5. Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmi faaliyetleri değerlendirir.

- İslam medeniyetinin ilim ve eğitim kurumları (Beytül-hikme, medreseler, camiler ve kütüphaneler) kısaca tanıtılır.
- İslam medeniyetinde kabul görmüş dinî (naklî) ve aklî ilimler ayrımı üzerinde durulur.
- İslam âlimlerinin nazari (teorik) ve bütüncül bir perspektifle kişinin kendini, âlemi ve Allah'ı tanıması maksadı güden bir ilim anlayışına sahip oldukları vurgulanır.
- İslam medeniyetine mensup olup farklı bilim alanlarındaki çalışmaları ile düşünce ve bilim tarihine geçmiş önemli âlimleri (Farabi, İbn-i Sina, İmam Gazali, İbn-i Rüşd) öne çıkan çalışmaları, fikir ve eserleri yönüyle ele alınır. İslam kültür ve medeniyetinde farklı ilmi havzalara önemli ekollere ve şahıslara harita ve infografiklerle değinilir.
- İslam dünyasında ortaya çıkan bilimsel gelişmelere ve bu gelişmelerin Avrupa'ya etkilerine kısaca değinilir.
- İslam medeniyetinde sanata verilen önem ve öne çıkan sanat dallarına değinilir.

9.6. Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri

9.6.1. Türklerin İslamiyet'i kabul etmeye başlamaları ile Türkiye Selçuklu Devleti'nin kuruluşu arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir.

- Başlıca siyasi gelişmeler olarak Talas Savaşı (751), Karahanlı Devleti'nin kurulması (840), Gazneli Devleti'nin kurulması (963), Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulması (1040), Dandanakan Savaşı (1040), Pasinler Muharebesi (1048), Malazgirt Muharebesi (1071) ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurulması (1077), Harzemşahlar Devleti'nin kurulması (1097), Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılması (1157), Gazneli Devleti'nin yıkılması (1187), Karahanlı Devleti'nin yıkılması (1212), Harzemşahlar Devleti'nin yıkılması (1230) verilir.
- Burada verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olgulara ilişkin bir konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.

9.6.2. Türklerin İslamiyet'i kabul etme sürecine etki eden faktörleri açıklar.

- Türk topluluklarının İslamiyet'i kabullerinin bir anda ve toplu olarak değil aşamalı olarak ve farklı tarihlere gerçekleştiği vurgulanır.
- Acemler, Berberiler ve Kürtlerin İslam dinini kabul etme süreçlerine kısaca değinilir.

9.6.3. Karahanlı ve Gazneli örneklerinden hareketle İslamiyet'in kabulünün Türk devlet yapısında ve toplumsal hayatta meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

- Dönemin yazılı eserleri "Kutadgu Bilig", "Divânü Lûgati't-Türk", "Atabetü'l-Hakayık" ve "Divân-ı Hikmet"e kısaca değinilir.

9.6.4. Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'ndeki başlıca siyasi gelişmeleri Türk tarihi içerisindeki önemi bağlamında açıklar.

- Oğuz Türklerinin İslamiyet'i kabul etmelerinin Türk ve İslam tarihinde meydana getirdiği siyasi, sosyal ve kültürel etkilere değinilir.
- Dandanakan, Pasinler ve Malazgirt Muharebelerinin sebep ve sonuçları kısaca ele alınır.
- Büyük Selçuklu Devleti'nin Tuğrul Bey Dönemi'nde İslam dünyasında koruyucu rol üstlendiğine değinilir.
- Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılış sürecine değinilir.

9.6.5. Büyük Selçuklu Devleti'nin yönetim ve toplum yapısını kavrar.

- Büyük Selçuklu Devleti'nin güç ve yönetim yapısı; gücün meşruiyet kaynağı, gücün maddi kaynakları, güç paylaşımı ve yönetim organizasyonu temaları çerçevesinde ele alınır.
- İran ve Türk devlet geleneklerine ait unsurların Büyük Selçuklu devlet teşkilatında birlikte yer aldığı vurgulanır.
- Nizâmülmülk'ün "Siyasetnâme" adlı eseri devlet yöneticilerinde aranan özellikler açısından incelenir. Ayrıca Nizamiye Medreseleri yapılanması ve Gazalî'nin bu medreselere etkisine değinilir.
- Selçuklu kültür ve medeniyetinin ana unsurları (bilimsel ve düşünsel gelişim, mimari, sanat ve edebiyat alanlarındaki faaliyetler) işlenir.